

Anna Szczęsna

"Kariera i sukces. Analizy
socjologiczne", red. nauk. Kazimierz
M. Słomczyński, Zielona
Góra-Warszawa 2007 : [recenzja]

Problemy Profesjologii nr 2, 189-191

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Szczęsna

Recenzja książki:

Kazimierz M. Słomczyński (redakcja naukowa),
Kariera i sukces. Analizy socjologiczne

Wydawnictwo Uniwersytet Zielonogórski, Instytut Filozofii i Socjologii PAN,
Zielona Góra – Warszawa 2007

W 2007 roku nakładem Oficyny Wydawniczej Uniwersytetu Zielonogórskiego ukazała się książka *Kariera i sukces. Analizy socjologiczne*. pod redakcją naukową Kazimierza Słomczyńskiego.

Tom *Kariera i sukces* powstał w ramach ogólniejszego projektu badawczego pod nazwą: *Struktura społeczna w Polsce, 1988-2003* i jest owocem współpracy wydawniczej Wydawnictwa Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz Wydawnictwa Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Autorami dziewiętnastu artykułów są pracownicy reprezentujący Polskę (Instytut Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego, Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego), Holandię (Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu w Utrechcie) i USA (Wydział Socjologii St. Mary's College of Maryland, Wydział Socjologii Keen College, Wydział Socjologii Uniwersytetu Stanu Ohio w Columbus).

Książka podzielona jest na pięć części. Poprzedza je wstęp i wprowadzenie Kazimierza Słomczyńskiego poświęcone karierze i sukcesowi jako przedmiotom badań socjologicznych. We wprowadzeniu Autor odnosi się do kolejnych części pracy analizując ich treść, strukturę oraz określając wagę problemów badawczych.

Na część pierwszą, zatytułowaną *Trajektorie karier zawodowych*, składają się trzy artykuły. Pierwszy Kazimierz Słomczyński poświęca modelowaniu karier zawodowych z wykorzystaniem koncepcji alokacji merytokratycznej. W drugim Michał Bojanowski analizuje wewnątrzpokoleniową ruchliwość dochodową w latach 1988-2003. Autor prezentując ogólny kształt trajektorii dochodowej respondentów przedstawia jednocześnie zróżnicowanie między miejskimi i wiejskimi i gospodarstwami domowymi. Na trzeci artykuł, autorstwa Rachel Lovell, składają się: typologia przerw w karierze zawodowej, analiza ich częstości oraz wpływu przerw na przebieg karier zawodowych. Autorka nie tylko wymienia przyczyny przerw ale dokonuje ich swoistego podziału na przerwy typowo kobiece, męskie oraz niezależne od płci.

Część druga publikacji, o znamienym tytule *Wygrani i przegrani*, to analiza różnic między „zwycięzcami” transformacji (przedsiębiorcami, menadżerami i ekspertami) i tymi grupami, które niedostatecznie zaadaptowały się do zmian w gospodarce kapitalistycznej. W tej części Elizabeth Osborn i Kazimierz Słomczyński przedstawiają determinanty zakładania własnych firm. Omawiają czynniki decydujące o zakładaniu firm zatrudniających do 50 osób. Ewa Narkiewicz-

Niedbalec prezentuje sylwetki osób, które odniosły sukces w rolnictwie. Autorka zamieszcza typologię „bohaterów gospodarki wolnorynkowej”, w której odnajdujemy „typ tradycyjny”, „pracodawców”, „organizatorów” oraz „twórców pracy dla siebie”. W artykule Marka Zielińskiego: *Panom już dziękujemy*, poznajemy strategie życiowe i typy karier byłych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Anna Kiersztyn analizuje sytuację „przegranych” na rynku pracy wyłaniając kategorie społeczno-demograficzne i segmenty polskiego rynku pracy o najwyższym natężeniu ryzyka niskich zarobków i braku stabilizacji. Część tę kończy opracowanie Iriny Tomescu-Dubrow dotyczące ryzyka bezrobocia w sytuacji segmentacji rynku pracy przed i po 1989 rokiem.

Część trzecią *Formy zatrudnienia, dostęp do zawodu i determinanty sukcesu* tworzą cztery artykuły. W pierwszym Krystyna Janicka opisuje formy zatrudnienia i cechy sytuacji pracy (z uwzględnieniem parametrów zmian rynku pracy) oraz rysuje wybrane tendencje charakteryzujące rynek pracy w Polsce. Mariusz Kwiatkowski dokonuje analizy przemian kryteriów dostępu do zawodów prawniczych, reguł awansu i stopnia ich akceptacji w środowisku prawników i poza nim. Danuta Chmielewska-Banaszak omawia psychospołeczne determinanty karier naukowych. Autorka wyróżnia grupy wysokoefektywnych, efektywnych i niskoefektywnych pracowników nauki i opisuje je w kontekście takich uwarunkowań jak: pasja poznawcza, koncentracja na pracy naukowej, styl pracy, płodność podejmowanej tematyki, zakres grupy odniesienia dla własnej twórczości. Ostatnim artykułem w tej części jest opracowanie Macieja Kryszczuka dotyczące pozycji ekonomicznej i sukcesu w „pracy informacyjnej”. Autor charakteryzuje osoby wykonujące pracę informacyjną oraz opisuje ich pozycję zawodową i finansową.

Cztery kolejne artykuły składają się na czwartą część pracy: *Sukces w świadomości społecznej*. Krystyna Janicka i Kazimierz Słomczyński analizują potoczne myślenie o czynnikach sukcesu, w którym obecne są dwa wymiary: akcentujący znaczenie cech osobowościowych i indywidualnych osiągnięć oraz uznający, że sprawczą siłą sukcesu są czynniki niezależne od jednostki. Jerzy Leszkowicz-Baczyński przybliży interpretacje sukcesu i jego przejawy w środowiskach klasy średniej. Justyna Jankowiak próbuje odpowiedzieć na pytanie jak w świadomości kobiet funkcjonują władza polityczna i sukces. Autorka wykazuje iż teren działań politycznych to dla wielu kobiet - mimo wykształcenia czy zajmowania kierowniczych stanowisk - teren niebezpieczny, nieprzyjazny i „niekobiecy”. W ostatnim artykule tej części Żyvia Leszkowicz-Baczyńska analizuje dylematy męskości we współczesnym polskim czasopiśmiennictwie adresowanym do mężczyzn. Dowiadujemy się, że obraz „mężczyzny sukcesu” oparty jest w dużej mierze na stereotypach siły, walki i sprowadzania kobiet do roli obiektów seksualnych lub „strażniczek” życia rodzinnego (będącego temem dla samorealizacji mężczyzn).

Piąta, końcowa, część nosi tytuł *Co po studiach socjologicznych?* Aneta Foltyniewicz analizuje początki karier zawodowych absolwentów socjologii. Maria Zielińska i Elżbieta Papiór skupiają swoją uwagę na sukcesach zawodowych absolwentów studiów socjologicznych (ukończonych w trybie zaocznym). W obu

artykułach Autorki poszukują uwarunkowań karier zawodowych absolwentów kierunku socjologia w zmieniającej się rzeczywistości ekonomicznej.

Kariera i sukces jest zbiorem wyjątkowych opracowań. Świadczy o tym podjęcie aktualnego tematu transformacji polityczno-ekonomicznej w naszym kraju, a na jej tle ukazanie problematyki karier życiowych i sukcesu (w znaczeniu sukcesu osobistego indywidualnego). Podtytuł *Analizy socjologiczne* sytuuje pracę w kategoriach publikacji socjologicznych, choć podjęty temat zdaje się być wielce aktualnym dla wszystkich zainteresowanych współczesnymi przeobrażeniami rynku pracy i ich konsekwencjami dla poszczególnych grup ludności, gospodarstw domowych czy jednostek.

O wyjątkowości świadczy także fakt iż bazą do powstania prawie wszystkich artykułów był materiał pozyskany w badaniach przeprowadzonych wśród 6000 dorosłych Polaków, z których każdy udzielił obszernego wywiadu dotyczącego warunków pracy, poglądów na sprawy społeczne i polityczne. Z ogromną częścią respondentów przeprowadzono kolejny raz wywiady w latach 1993, 1998 oraz w 2003 roku. Autorzy artykułów zaprezentowali zebrany materiał wykorzystując zarówno ilościowe jak i jakościowe jego analizy. Prócz tego wykorzystano również materiały z autorskich badań sondażowych oraz treści publikacji prasowych.

Pozycja *Kariera i sukces* nie tylko analizuje kariery zawodowe w sytuacji transformacji ustrojowej. Redaktor zauważa, że podjęta tematyka koresponduje z aktualnymi problemami poradnictwa zawodowego, z teorią transformacji systemu polityczno-ekonomicznego, z analizami bezrobocia czy strategiami zachowań na rynku pracy. K. Słomczyński wytycza również kierunki przyszłych badań nad karierami życiowymi i sukcesem osobistym, rysując ich trzy płaszczyzny:

1) problematyka identyfikacji karier zawodowych (z uwzględnieniem czynników hamujących i ułatwiających rozwój kraju),

2) analiza skutków transformacji polityczno-ekonomicznej dla karier zawodowych,

3) określenie warunków, w których jednostki odnoszą sukces (wymierny obiektywnie i odczuwany subiektywnie).

Książka jest pozycją nader aktualną i cenną, rozpatrującą szeroko zagadnienie podstawowe jak i aspekty poboczne, uzupełniające. Wartość pracy wzbogacającą wprowadzenie redakcyjne oraz spisy bibliograficzne zamieszczone pod każdym artykułem. Wiele podjętych tematów budzi refleksje z jednej strony natury ogólnej dotyczącej sytuacji społeczno-ekonomicznej w naszym kraju, a z drugiej bardzo szczegółowej, odnoszącej się do uwarunkowań losów zawodowych jednostek.

Mimo iż Redaktor obiecuje we wstępie zamieszczenie noty dotyczącej instytucjonalnych afiliacji autorów wraz z ich adresami e-mailowymi, dane takie nie zostały zamieszczone. Moim zdaniem, nie przeszkodzi to w tym, by książka stała się przedmiotem ważkich dyskusji w gronach osób profesjonalnie lub nieprofesjonalnie zainteresowanych podjętą problematyką. *Kariera i sukces* jest pozycją ze wszech miar godną polecenia.